

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő. Fűvészkert utca 1080.</p>
--	---	--

Esperesi kar javaslata a tiszántuli ev. reform. egyházkerületben a segédlelkészek ügyében.

A főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés még az 1882. év 340. számú végzésében az esperesi kart bizván meg, a segédlelkészek kibocsátása és elhelyezése ügyében, véleményes jelentés tételével: e megbízásából folyólag az esperesi kar, — tekintetbe véve joggyakorlatunkat és szabályrendeleteinket; — tekintetbe vévén továbbá egyfelől azt, hogy a káplánság úgy lesz a gyakorlati lelkészet valóban képző iskolája; — s hangsúlyozva másfelől azt, hogy a lelkészek is, főként a népesebb egyházközségekben alkalmazottak, úgy felelhetnek meg hivatásuk egyik legfontosabb teendőjének, a hivek lelki gondozásának, úgy mutathatnak fel sikert a konfirmándusok oktatásában, s általában az alapjában megtámadott valláserkölcsei életnek, a belmissió gyakorlása terén, csak is úgy lehetnek igazi fejlesztői, ha a munkamegosztás elvénél fogva, a népesebb egyházközségekben állandó káplánságok szerveztetnek; — mindezek alapján a következőkben vagyunk szerencsések javaslatunkat betérjeszteni:

1. Káplánokul csak a segédlelkészi vizsgát jó sikerrel letett lelkészjelöltek alkalmazhatók. Sürgős szükség esetén a püspök, — még nem vizsgázott, de végzett hitanhallgatók alkalmazására is adhat feljogosítványt. Más kerület főiskoláin végzett és ott vizsgázott lelkészjelöltek, csak akkor alkalmazhatók, ha magokat illető összes bizonyítványaik bemutatása alapján, a püspök által a kerületbe előzetesen átkebeleztetik. Az átkebelezési okiratért 5 frt díj fizetendő.

2. Az alkalmazásra jogosult lelkészjelöltek, csak az illető esperes beegyezésének kikérése mellett alkalmazhatók, oly egyházakba és lelkészek mellé, a hol a káplántartás szüksége az egyházmegye, vagy legalább az esperes által elismerve van; — és csak azon feltétel alatt, hogy a káplántartás terheit viselő egyház, illetőleg a káplántartó lelkész a leendő káplánnal, a szolgálati díj és idő felett — az esperes által jóváhagyandó tisztességes feltételek mellett — megegyeztek. A szolgálati idő lehet vagy előre

meghatározott időre, vagy a káplán rendes lelkészül leendő megválasztásáig terjedő.

3. A káplánokat, — a lelkészi összes teendőknél, lelkészfőnökük felügyelete alatt leendő érvényes teljesítésére és pedig alkalmazási vagy megbízási helyükre kihatólag, — az illető egyházmegye esperese a beegyezés kiadásával egyidejűleg hatalmazza fel.

4. Változás esetén a régebben szolgáló káplánok előnyben részesítendők.

5. Az 5000 lélekkel bíró egyházközségekben állandó káplánság szervezendő oly módon, hogy az ide alkalmazott segédlelkészek tisztességes ellátásáról, lakásáról, díjazásáról az illető egyházközségek gondoskodjanak; mely díjazás fedezéséhez azon lelkész, vagy lelkészek, kik mellé a segédlelkész alkalmaztatik, méltányos arányban hozzájárulni kötelesek; ezen hozzájárulási arányt, valamint a kápláni díj minimumát — a helyi viszonyok tekintetbe vételével — mindenik egyházmegye, szabályrendelettel állapítja meg.

Az 5000 léleknél kisebb népességű egyházközségek is szervezhetnek állandó káplánságot, de mindig az egyházkerület által megerősített egyházmegyei határozat alapján és a fentebbi pont értelmében.

6. Mindenik esperes köteles az általa, vagy egyházmegyeje által alkalmazott káplánnak lakhelyét, lelkészfőnökének nevét, továbbá a káplán hadkötelezettségét, ezredét, zászlóalját, vagy más katonai testületét, hadi alkalmaztatása minőségét, vagy hadmentességét nyilván tartás céljából, a püspöknek haladék nélkül bejelenteni; és ezen jelentését — minden egyházmegyéjében szolgáló káplánt illetőleg — a püspöki hivatalhoz évenként november 1-én ismételve betérjeszteni, pontosan feltüntetvén ebben a netalán közbejött védkötelezettségi változásokat.

7. Kerülhetlen szükség esetén az ev. ref. egyház egyetemét, közjavát érdeklő tekintetekből, joga van a püspöknek arra, hogy az illető esperesek meghallgatásával valamely segédlelkészt, más egyházmegyébe is, az általa kijelölendő állomás elfoglalására felszólítson; és az ilyen

athelyezéseknek, az illető segédlelkész, a tisztességes mérvben meghatározandó fizetés mellett engedelmeskedni; vagy ha az áthelyezést illető felmentetésére kellő okai volnának, azokat hitelesen igazolva a püspökhöz beterjeszteni, és felmentetését tőle kérvényezni köteles.

8. Minden, a káplánt tartó egyházak vagy lelkészek és segédlelkészek között felmerülő vitás ügyekben, az egyházmegye bírósága jár el és dönt.

Tiszteletünk kifejezésével — Debreczen, 1884. augusztus 18.

Az esperesi kar nevében:

Szél Kálmán,

mint jegyző.

Kiss Áron,

esperes.

A kijelentés módszere.

(Folytatás.)

Van bizonyos erő kétségkívül az előző gondolatmenetben; azonban még sem vagyunk hajlandók a fősulyt arra fektetni; sőt inkább jobbnak és előnyösebbnek tartjuk a kegyelem kategóriájára esni vissza; mint olyanra, a mi legjobban képes kisegíteni bennünket a pátriárkai történet nehézségeiből. Az, a mit észlelünk ugyanis a Jákób történetében, vagy akármely erkölcsileg fogyatékos őszövségi jellem esetében, tulajdonképpen ugyanaz, a mit észlelünk a Krisztus Urunk szolgálatának evangéliumi okmányában is, midőn azt olvassuk, hogy ő, a szent, aláereszkedik kegyelmes szeretetben a bűnösök barátjává. Egyik esetben sem volt szó közönyösségről az erkölcsi rossz iránt, habár mindkettőben tulajdonítottak az illetőknek olyat a farizeusi lelkületű emberek. Az előbbi esetben, tisztán mint az utóbbiban, csak egy bátor, félelem nélküli érülközésről van szó, melybe egy erkölcsileg vétkes emberrel jött egy kegyelmes lény, kinek bizonyára magasabb cél lebegett szemei előtt, mint pusztán saját szentségét érintetlenségben tartani fen; sőt egyenesen azon cél, hogy a bűnöst részesévé tegye a maga szentségének. Hogy e cél lebegett Isten szemei előtt Jákób iránt tanusított bánásmódjában, azon ép oly kevésé kell és lehet kételkednünk mint idvezítő Urunk indoka felett akkor, midőn ő felséges aláereszkedéssel vendégül megy azokhoz, a kik bűnösök valának. Isten jobba akarta tenni Jákóbot, mint a milyenek őt találta és kézen fogta mintegy, hogy alávesse őt egy erkölcsi fegyelemnek, mely eshetőleg egy megtisztult és megnesemesült természetben fog végződni. És a történet ad is nekünk, úgy látszik, bizonyítékot arra, hogy a fegyelmi processus dicsőleg érte el tetőpontját, ama sokat mondó eseményben, mely a pátriárka küzdelmét tette az angyallal, és mely az ő nevének Jákóbból Izraelre való átváltoztatásában végződött. A csaló (Jákób eredeti jelentése) átalakulása Isten vitézvé, vagy hősévé, (Izrael eredeti jelentése) valóban oly eredmény, mely valóban megérdemelte a fáradságot. Méltán és helyesen érülközhetett Isten a súlyos bűn és vétkes magaviselet vádját hordó emberrel, ha az ő bánásmódjának vége és kimenetele ily dicső szellemi átváltozással koronázott meg. Ily csudálatos eshetőséggel kilátásban még azt is elgondolhatjuk, hogy az isteni lény egyenesen oly egyént válasszon ki kegyelmes

befolyása tárgyául, a ki egészen kiválik társai közül nem annyira erényeinél, mint inkább rossz hajlamainál és szokásainál fogva. Így keresé fel idvezítő Urunk is a fő bűnösöket, remélvén, hogy azokban találja fel a leghűbb és legodaadóbb tanítványokat; építvén számításait azon sokatmondó elvre: „kinek sok bűnei bocsáttatnak meg, annak szeretete is sok leszén.”

Az erkölcsi nehézségek második osztályában, azaz az Istentől parancsolt és szentesített, kifogásolható cselekedetek osztályában egy eset sincs zavaróbb és nyugtalanítóbb az igazság ítélőszéke előtt, mint a kanaánita törzsek gyökeres kiirtása. A durva erkölcsiség ezen példája továbbá különösen igényli figyelmünket azon szoros összeköttetésnél fogva is, mely közte és a kijelentés céljának és eszközeinek kérdése között létezik. Ugylátszik ugyanis, első tekintetre, mintha ez esetben a cél feláldoztatott volna az eszközöknek és mintha a kegyelem egyetemes terve tönkretétetett volna a kiválasztás módszere által. Isten felvétel szerint azt tartja szem előtt, hogy megáldja a föld minden népeit és kiválaszt egy különös népet azért, hogy felnevelje azt az áldás közegévé és ime! itt azt javasolja ő, hogy rontassék le a népek egész csapata azért, hogy készíttessék hely a kiválasztott nép számára. Hát beleegyezhetett-e a kegyelem Istene bármiként is egy ilyen könyörtelen eljárásba? Hát táplálhatott-e Isten, ki ily szembeszökő részrehajlásra volt képes, oly emberi és jóakaró szándékot magában, amelyet a kijelentés Istenének szoktak az emberek tulajdonítani? Nincs-e igazolva némileg azon gnostikus tan, hogy az őszövség Istene és a Jézus Krisztus Istene egészen különböző lények, teljesen összeférhetetlen tulajdonságokkal bírván? Hogy Izrael népe kiirtó háborut viselt a kanaániták ellen, azt az ember könnyen elhiheti; mert szokás volt azon időben, a háborut oly barbar módon viselni. Hogy ők elhíthették önmagokkal, hogy Isten kívánta tőlök egy ily háboru viselését, azt is könnyen megérthetjük: mert az uralkodó eszmék olyanok voltak azon régi időkben igazság dolgában, hogy az emberek istenileg megszabott kötelességnek tekinthették azt, amit mi ma egyáltalában nem hihetnénk és ismerhetnénk el saját kötelességünkül. Az igazság érzete akkor vak szenvedély volt, mely nem tett semmi különbséget a bűnösök és az ártatlanok között, kik azokkal valamilyen összeköttetve voltak; következképpen egész természetességgel elhíthették Palesztina megtámadói, hogy ők különbségnevető pusztításra vannak hivatva, ha az ország lakói megérdemlik a büntetést uralkodó gonoszságukért. A kérdés azonban az: hogyan vehetett a föltétben igazság Istene és még inkább a kegyelem Istene bármi módon is részt egy ily mérsárlásban? A kérdés mindenesetre olyan, hogy nem könnyű reá kielégítő feleletet adni; ugyde, mielőtt valaki kedvezőtlen ítéletet ejtene ki ajkán, szükség, hogy tekintetbe vegye mindazt, amit az Irás mond és kifejez e tárgyra vonatkozólag. Az Irás előterjesztése odamegyki, hogy bár elrendelte Isten az Ábrahám ivadékait Kanaán földének öröklésére, halogatta ő mégis az ígért betöltését, többek közt azon okból, hogy a régi lakosok ne fosztassanak meg birtokaiktól és ne irtassanak ki mindaddig, míg gonoszságuk nem ért oly fokot, hogy kiirtásuk immár csakis igazságos ítéletnek találtassék. A Genesisben előforduló elbeszélés szerint kapott intést e politika felől Ábrahám maga is, tudtul adván az Ur a pátriárkának, hogy az ő ivadécai nem

fogják elfoglalni Kanaánt mindaddig, míg négyszáz esztendő nem telt el; mert az emorreusoknak hamisságok még nem tölt be. Ez intésben ugyanazon gondot látszik az Ur fordítani arra, hogy ő igazságos uralkodónak láttassék, amit tanúsít ő a Sodoma elpusztításával kapcsolatban. Mondá az Ur: „mivel hogy Sodomának és Gomorának kiáltása megsokasodott és az ő bűnök igen megnehezédett, alámégyek most és meglátom, ha az én hozzám jutott kiáltás szerint valóban úgy cselekedtek; hogy ha nem, megtudjam“ (Gen. XVIII. 20, 21.) és ő kész volt megkímélni Sodomát, ha csak annyi, mint tiz jó ember találtatik abban. És a két hírnök bánatásmódja Sodomában az elpusztítás előestéjén, a mely olyan volt, hogy szegyen róla még beszélni is, gondosan feljegyeztetett a szent okmányban, mintegy világos célzással arra, hogy készítse elő az összes olvasókat, rokonszenvezni a boszuállás tényével. És amaz elbeszélés, ott a Genesis XIX. fejezetében megmagyarázza, mi értetik az emorreusok hamisságán. Midőn Kanaán összes népe olyanná lett, mint Sodoma, az ő kenyérbőségében, büszkeségében és tétlenségében, átadván magát a szegyenletes és megnevezhetlen féktelenségeknek és kicsapongásoknak az elpusztítás időtáján, akkor az ő gonoszúsága valóban teljessé lön és akkor csakis szeretet ténye volt az emberiség iránt nagyban véve, kiokádni őt az országból és átadni a földet egy más népnek, mely jobban fogja azt hasznosítani. — A tudósítás, mely az isteni eljárásról a Leviticus könyvében adatik, ez „Ezek közül (a természetellenes bűnök közül melyek előzőleg soroltatnak el) egygyel is magatokat meg ne fertőztessétek; mert mindezekkel fertéztették meg magokat a pogányok, melyeket én előttetek kiűzök, kik miatt a föld az ő lakosait kiokádja“ (Lev. XVIII. 24, 25) Itt nem pusztán egy nemzeti Isten forog szóban, ki kedvezőleg bánik az ő tisztelőivel mások rovására; itt inkább egy oly Isten forog szóban, ki az igazságért és a gonoszúság ellen működik; sőt egy oly Isten, ki jóságos tekintetettel cselekszik az emberiség javára, eltemetvén egy rothadó hullát a föld színéről, hogy ne tegye ragályossá a levegőt. Itt tulajdonképen az egész föld tulajdonosa veszi el annak egy kis részét az ennek már csakis terhérelevők kezéből és adja át azoknak, kik általános haszonra fogják azt felhasználni; de mégis úgy, hogy ő nagy béketűrővel cselekszik, időt adván a gonoszoknak bünbánatra; épen mintha rosszul esnék neki, a végletekig menni. Ilyen a szemünk elé állított Isten Izrael történelmének ezen szigorú fejezetében: és ez ugyanazon képet adja tettben, amit egy ismeretes szöveg így terjeszt elő szavakban: „Jehova, Jehova, erős, irgalmas és kegyelmes Isten; késedelmes a haragra, nagy irgalmasságu és igazságú; ki megtartja irgalmasságát ezeriziglen; elveszi a hamisságot, a vétket, a bűnt; a bűnöst büntetés nélkül nem hagyja; meglátogatja az atyáknak álnokságokat a fiakban és a fiak fiaiban harmad és negyediziglen.“ (Exod. XXXIV. 6, 7.) Ugyanazon Isten szerepel itt, ki egy jóval későbbi időben borzadt attól, hogy elpusztítsa Ninivét; mert több, mint tizenkétszer tizezer ember volt abban, kik nem tudtak különbséget tenni jobb és bal kezeik között és mert sok barom is volt abban: úgy azonban, hogy jól tudta mégis, miszerint majd midőn Ninive itéletórája eljönne, ifjak és öregek, emberek és állatok mind be fognak foglaltatni a különbséget nem ismerő pusztításba, és épen azért, mert jól tudta ezt, borzadt sokáig a boszuállás halálos munkájától; késedelmezett, napol-

gatott és megengedte, hogy a dolgok félelmes hosszugágra nyuljanak, mielőtt maga végletekhez folyamodnék. Ilyen a héber irások Istene mindvégig; lassu a haragon; de végre megbünteti a gonoszúságot kérelhetetlenül; meglátogatja a bűnöket, melyek nemzedékek óta gyültek össze azon nemzedék fejére, melyben a bűn már tetőpontját éri el; sokkal több gyönyört talál az áldásban, mint az átokban; meglátogatja az apák jóságát a fiakban ezeriziglen, de az apák bűnét a fiakban csak negyediziglen; távol attól, hogy nagy hajlandóságot, vagy tulsietséget, tanusitna a gonoszok megbüntetésében, sokkal inkább azzal kelti fel a jók (p. o. a Jónás) csudálkozását és csalódását, hogy nem szólítja elő gyorsabban azokat a számadó itéletre; de végrehajtja mégis utóljára rettentő gyorsasággal itéletét azokon, kik visszaélnek az ő jóságával. Ilyen még az ujszövetség Istene is, Krisztus és az apostolok lévén e tekintetben bizonyosságok; a legszivesebb, a legjobb Isten ő; de rettentő haragra képes mégis utóljára. Ilyen Istennek bizonyította magát az Ur magával Izraellel szemben nem kevésbé, mint Sodomával és a Kanaánitákkal szemben. Ilyen Isten továbbá az a hatalmas Gondviselő is, ki az emberiség történelmének nagy folyamában jelenti ki magát. A gondviselés hatalma ugyanis félre teszi az utból minden teketória nélkül az elfajult népeket, azért hogy tért és helyet adjon újabb és életrevalóbb népeknek, melyekben megvan a kellő alap erőteljes és eredménydus fejlődésekre, végre hajtván saját felmondó végzését egészen keresetlen módon. E tény már magában is eléggé megvédheti Isten eljárását a kanaániták gyökeres kiirtása esetében.

Bethlendi Endre.

(Folyt. köv.)

Rövid szemle

a „Szabad Egyház“ „független magyar református lap“
programmja felett.

(Vége.)

Végül a zsinat által alkotott lelkészválasztási törvény ellen, illetőleg annak alkalmazása s végrehajtása ellen tett kifakadásaira a programm-czikkiró szerkesztőnek — melyeket lapja 3-dik számában kifejt — csak annyit mondunk, hogy e tekintetben a mi tapasztalataink nagyban eltérnek az ő tapasztalaitól. Igaz hogy ez a törvény még nem tehette jóvá mindazt, a mi rossz az előbbi korlátlan választási törvény aerájából terhül rámaradt; még nem mozdíthatott elő nagyobb egyházba minden jobb sorsra érdemes s ma is kis egyházban szolgáló rendes lelkészt; nem juttathatott hivatalba minden 8—9 év óta várakozó, méltánytalanul mellőzött s a mondott aera alatt sokszor nem csak az ifjabbak, de az érdemtelenebbek által is megelőzött káplánt; — de az eddig történt választások legtöbbje — legalább a mi egyházkerületünkben — épen nem igazolja azt a kemény vádat, hogy „egyetlen, de csak egyetlen eset sincs,“ melyben a választásnál, a rendes lelkészek előmozdulhatóságának a zsinati törvény által kitűzött ama feltételei: a) pályájukon szerzett érdem, b) egyházak gondozásában elért siker, c) huzamosb időn át hiven teljesített szolgálat irányadók lettek volna, vagy legalább ezek is tekintetbe vétettek volna. Mert hogy a n.-károlyi egyházmegyében, melyben

e sorok írója szolgál, — az új törvény megalkotása és érvényre emelkedése óta 3 lelkészi állomás halál által üre-
 désbe jöven, az ennek nyomán létrejött választásoknál pá-
 lyázat útján 2 kis egyházban szolgált, egyházaikat huzamo-
 sabb időn, évek során keresztül kitünően gondozott s kötel-
 meiket egyébként is hiven teljesített lelkész atyánkfia
 jövedelmesebb egyházba előmozdult, 3 segédlelkész pedig
 — s köztök 2 olyan, ki más egyházmezejében huzamos ideig
 hasztalan várakozott — állásba jutott; továbbá, hogy az új
 törvény hatályba lépte óta Debreczenben pályázat ut-
 ján egyik lelkészi állomásra, egy magát irodalmilag is
 kitüntetett rendes lelkész; H.-Böszörményben az alsó-
 szabócsi egyházmezejének, — Kabán a debreczeninek
 azelőtt kis egyházakban szolgált, s bizonynyal nem minden
 érdem nélkül megválasztott esperesei, N.-Váradon pedig
 egy más egyházkerületben szolgált rendes lelkész válasz-
 tattak el lelkészeknek; ezek — ha többet nem említek is —
 ellenállhatlanul megczáfolják a programczikk írójának
 fentebbi vádját és állítását, mert a korlátlan szabad lelkész-
 választási törvény ideje alatt rendes lelkészeknek illetén
 előmozdulásai vajmi ritkán estek meg!

Hogy a jelöltek közötti választásnál sok
 esetben mellékes érdekek, ismeretség, barátság, vagy rokon-
 ság is nyomnak olykor valamit a mérlegben: ezt megenge-
 dem, sőt a választók részéről nem is neheztelem; csak
 a jelölő bizottság ne engedje magát egyedül ily mellékes
 tekintetek által befolyásoltatni, akkor nincsen semmi baj,
 mert a törvény célja nem az, hogy a hol valakit kedvelnek,
 szeretnek, azt absolute meg ne választhassák, hanem hogy
 arra a helyre még érdemtelent, vagy azon hely
 munkaterhének szellemi képességével megfe-
 lelteni nem tudót ne választhassanak.

Hogy a jelölő bizottság egyes esetekben talán nem a
 törvény intentioja szerint jár el: ezt is megengedem; ámde
 ez nem a törvény hibája, s nincs is és nem is lesz soha oly
 törvény, melynek alkalmazásánál egyszer-másszor ne for-
 duljon elő tévesztés, vagy pedig szándékos visszaélés.

Én tehát az új lelkészválasztási törvényt az eddigi
 tapasztalatok után is jobbnak és pedig hasonlithatat-
 lanul jobbnak tartom, mint a zsinaton kimúlt elődjét,
 jobbnak tartom azért, mert szabadelvű a nélkül,
 hogy szabadságában tulzó lenne, s mert a meny-
 nyire az emberi viszonyok engedik, lehetőleg igaz-
 ságos. Nincs szerintem a világon, bármely munkával járó
 s bizonyos qualificatiót kívánó hivatal betöltésére szabadel-
 vűbb, helyesebb s igazságosabb eljárás és módozat, mint a
 szabad verseny, a pályázat.

Csak egy hiánya van még nálunk, a Királyhágón innen
 e törvénynek, hogy t. i. a gyülekezeteknek nincs alkalmuk
 kivált a távol lakó s előttök egészen ismeretlen pályázókat
 megismerni. E nélkül — hiába ismeri a jelölő bizottság az
 illetőnek szellemi képességét s egyéb jelességeit; hiába
 ajánlja, hiába kandidálja, — ismeretlenül senkit sem fognak
 megválasztani.

Az eddig mondottak után azt hiszem konstatálhatjuk,
 hogy a „Szabad Egyház“ nem valamely külön elveket
 valló lap, hanem csak a dolgok jelen állásával
 elégedetlenek lapja lesz.

Nagykárolyi.

Könyvismertetések.

I.

„Koporsó feletti imák, rövid siri szókkal. Temetési alkal-
 makra. Irta Édes Vincze, tiszatárjáni reform. lelkész és
 egyházmezei tanácsbíró. Első füzet. Miskolcz, Ifj. Vánca
 Mihály könyvnyomda-intézetéből. 1884.“

(Vége.)

A kérésre nézve másként áll a dolog. Mit kérhet
 vagy kér az ember Istentől? Azt, hogy ő érette vagy ember-
 társaiért kísérleteket tegyen, vagy még részrehajló is
 legyen, vagy változtassa meg, vagy függeszse fel törvé-
 nyeit bizonyos időre! Hiszen ebben képtelenség van: már
 itt az imádkozó, a könyörgő összeütközésbe jött az Istenről
 való helyes fogalommal. Vagy azt kéri, hogy közölje vele
 jóra segítő kegyelmét. De ezt Isten közli, adja, csak el ne
 taszitsuk; különben — azaz ha megvonná a jóra segítő
 kegyelmét — ő maga volna oka vétkeességünknek.

De továbbá — és ez szinte a legfőbb nehézség — a leg-
 több könyörgő vagy imádkozó oly esdő s kapacitáló nyelvet
 használ Isten irányában, mintha embertől kérne, a ki az ő
 kivánságát kell, hogy jól megfontolja és aztán be is telje-
 sitse. Szóval a könyörgő nem ritkán a legvastagabb anthro-
 pomorphismusba esik.

Azonban ez az emberi természeti szükségét, fogyatko-
 zásokat és fájdalmakat érző, s csak emberi nyelven beszélő,
 s minden gondolatait s érzelmeit és óhajait csak a nyelv
 szokott szavaiba öltöztetni tudó emberre nézve elkerülhe-
 tetlen. Sőt, és épen ezért — a nyelv által — az Istent is,
 mint emberi, a jaj-kiáltásra felinduló érzelmekekkel bíró lényt
 állítja elébe. A mi különben a szükségben szivből kiáltóra
 nézve — tehát alanyilag — épen nem rontja meg az imát:
 nem veszi el az ima óhajtott hatását, jóltevő erejét. A gyer-
 meki bizalommal könyörgő együgyű sziv megtalálja azt, a
 mit kért és várt: a megnyugvást, meg még a koporsó felett
 is, s így buzog a testi fájdalmak között Dáviddal: „Az én
 lelkem szép csendesen, Nyugszik csak az Ur
 Istenben.“ LXII. zsolt. És így rá nézve az ima titok-
 szerű — mystikus — hatását: vég célját elérte: azt, hogy
 általa az emberi akarat az isteni akarral ösz-
 hangzásba jutott: hogy a könyörgő, szivben így szól-
 jon Jézussal: „Atyám! ne úgy legyen a mint én
 akarom, hanem a mint te.“

Hanem nem így van ez, vagy nem mindig van ez így
 az irott imákra nézve. Itt megesik, hogy az imairónak vagy
 nincsenek határozott eszméi s gondolatai és ezek hiányában
 szép szavakat keres s válogat és frázisokat ir, s ezeken
 fent szárnyalni akarva, csak lent vergődik, mint a szárnya-
 szegett madár, mi a legkellemetlenebb hatást szüli. Vagy
 vannak az irónak jó eszméi s gondolatai, de nincs tehetsége,
 hogy azokat a legegyszerűbb és mégis vagy épen azért szép
 és megragadó kifejezésekbe öltöztesse. Tehát beszéde vagy
 imája száraz elmélkedés s magyarázás, vagy épen logikus
 dikció lesz. Hanem ez nem ima, s ilyenül olvasni sem
 lehet; szinte kiesik a könyv az ember kezéből, vagy be-
 csapja azt.

Ide költői lélek és sziv kell, a kinek az eszmék köny-
 nyen, önként jönnek, születnek; de születnek velök rögtön
 a kellő szavak s az egész öltözék. És épen azért az nem

keresett s mesterkélte, de bámulatosan egyszerű, világos, szívhez szóló és abból jövő, annyira, hogy az azt halló vagy olvasó a magáénak — nem képzele, hanem hiszi. Genuinus minden szívre nézve. Minden szív, bár általa, maga szól s emelkedik Istenhez s egyesül vele s akarátával. Ez a csudás tartalmu s erejű ima, akár ének, akár könyörgés alakjában. Erre kiváló példák: a XXIII-dik zsoltár: „Az Ur énnekem őriző pásztorem;” — a 130-dik dicséret: „Oh könyörgést meghallgató” és Révész B. imádságai között a Vas. d. u. e. beszéd utáni 2. számu: „Kegyelemnek Istene! jó Atyánk...” Ilyenek Baksay Dániel köznapi imádságai. Hanem kár, hogy B. néhol szavakat keresett, a kinek pedig arra legkevesebb szüksége volt.

Az itt felállított mértékhez alkalmazva az Édes Vincze ur „Koporsó feletti imáit” egész biztossággal mondhatjuk, hogy azok általában véve megütik ama mértéket. Mert nyugodtan olvashatók, sőt jól esik olvasni: tehát nem izgatnak keresett s nagy szorgalommal összehozott szavakkal. Továbbá szívhez szólók s részvétet szülnek: megszorítanak, de óvatosan, nem kiméletlenül metszve sebeket; és megvigasztalnak, de méltányolva a szív fájdalmait — meg az Urban s gondviselésében vetett hittel. Tehát az ima kellekeivel biró imák és e mellett egyszersmind költőiek és sok helyen megkapó emelkedettséggel.

Részletességekbe ugyan nem akarok menni; de mégis kell, hogy a most mondottak előterjesztésére valamelyik imából írjak ki néhány sort. Ime a III-dik, „Iker gyermek felett” mondott ima kezdete: „Bánatos érzéssel, de egyszersmind akaraton csendes megnyugvással imádunk tégedet örökkévaló Atyánk e koporsó felett, melyben egy kis csecsemő alussza a halál álmát. E kised koporsó az anyai kettes fájdalom egyik gyümölcsének lett csendes pihentető helye. Elküldötted óh uram a te szolgádat a halált s leszakítád az édes anya szerelmének egyik tárgyát, az iker testvérek egyikét.” Ez ima zárszava pedig ez: „És ha majd az új tavasz derültével e csecsemő sirjára zöld pázsitból himes palást borul s ha a szülék az emlékezet szárnyaira kelve, föl-fölkeresik e kised pihenő helyét, adjad óh Uram, hogy a te bölcs végezésiden megnyugvó érzéssel tehessék azt mindenkor. Amen.” És általában a többi imák is ily szelíden folynak.

Azonban az anthropomorphismustól nem egészen mentek. Így, ugyancsak a III. számu imában: „Jól tetted óh Uram, hogy kezeidbe vetted a hervadásra szánt virágot, jól tetted, hogy átoltottad őt oda, hol örökké virulni fog. De atyánk tekints az édes anya bánatára...”

Elvértve, de csak is elvértve vannak még oly helyek is, melyek, szerintem, nem lehetnek részei az imának s hatását gyengítik, mint a II. számu „Ifju pár 6 napos kis leánya feletti”-ben: „Oh anya ébredj! gyermeked álma örök! szerelmed kedves virága lehervadt, — a mit szivedhez remegve ölelsz, már csak por és hamu. Csináltass kicsi koporsót, tüzdeld rája virágokat, hadd jelképezze hogy: mint a virág koporsóján, úgy hervadt le hirtelen páros éltednek kedves virága is, a piczi leány.” E szó: piczi s másutt picziny kicsinyelő értelmű s csak játszi és nem komoly beszédben használható.

Az imák általában vallásos érzelmet lehelnek a gonviselő Isten s jó Atya, a lélek halhatatlansága, a test feltámadása és az örök élet s megjutalmazás hitében szólnak szépen és

édesen, de kevés bibliai színezettel. Jön ugyan bennök elő ily kitétel: „szent fia d örök életre hívó szavait: A ki én bennem hiszen...” „Böldög a ki itéletet gyakorolván, Jézus által meg nem szégyenítettik: a ki büntelen...” „Oh ird be e hitet a bánkódó szülék szívébe, hogy megtalálhassák ők is a vigasztalás kiapadhatlan forrását Jézus evangyéliomában...” de csakis ily kevés jó elő. — Előre feltételezik a hitet; de a kijelentésre nem alapítják, s az evangyéliom igéivel nem gyámolítják, nem erősítik. A mi pedig — én úgy hiszem s érzem — az ima lángját tenné s erejét s hatását fokozná.

A minden ima után levő „siri szó” szorosán az illető körülményekből vett rövid, de azért mintegy egész, szép s hatásos „bucsuztató.” Legyen például épen a III. számu ima után álló: „Kis halottunk, korai sirod hantjai rád borulva fedeznek immár, melynek mélyén aluszod siri álmodat.... Az életadó édesatya visszakérte életedet, — s mi pedig por-maradványaidat adtuk vissza a legjobb édes anyának, a földnek, melyből vétettél. Nyugodj siri ágyadban csendesén mig a lét angyala új életre kelt. Isten veled!”

A mondottakat illetőleg — miként az idézetekből látható — ezek az eszme tartalmához mértén arányosok s szabatosok: nincsenek bennök elnyutott nehéz frasisok s fásasztó pneumák.

Az irány numerusos: szépen gördülő, könnyen folyó és hangzatos.

Az imák nagyon különböző alkalmakkor irattak s mondattak: lelkész, tanár, tanító, öregek, ifjak és csecsemők temetésekor.

* * *

A kis művet ajánlja: „Nagytiszteletű Édes Albert, nyugalomba lépett ref. lelkész és esperes urnak, a munkás édes apának, hálája csekély jeléül fia.”

És itt megemlítem, hogy e sorokat a most említett nt. Édes Albert ur teljes tisztelettel vett egyenes felszólítására irtam; az iránti nagy tiszteletből, a kit egy év hijján felszázad óta, az 1835-diki, keszii Kardos szőlője szüretje óta van szerencsém ismerni s barátságát élvezni. — Azért említem pedig fel e felhívást, hogy ezzel okát adjam annak, miért hogy e kényes térre lépni: könyvismertetést írni bátorkodtam. — Mert valóban ama nagyra becsült s általam el nem mellőzhető felszólítás nélkül, miként eddig nem jutott, úgy most sem jutott volna eszembe, hogy ilynemű ismertetést írni csak meg is próbáljak. Különben nagyon örülök, hogy épen a „hazám,” szülőföldem: Tiszatarján lelkésze az a kollegám, a kinek jeles művét e próbával e lapok olvasóinak bemutatatom.

Kis-Marja, 1884. augusztus 13.

Könyves János, ref. lelkész.

II.

Egyházi beszédek. Irta Timár Imre, szováti hely. ref. lelkész. Debreczen, nyomtatott a város könyvnyomdájában. 1884. Ára nincs kitéve.

Olyan munka fekszik előttem, melyről vagy nagyon sokat, vagy nagyon keveset szeretnék írni. Nagyon sokat azért, mert szerzője tanulótársam volt és most is jó barátom, keveset azért, mert munkájában sok mindent kénytelen

vagyok kifogásolni. Szerencsémre, e lelki harczomban megadja a helyes ut irányát maga a munkának előszava, melyben azt mondja a szerző, hogy olyan predikációkat akart e könyvében adni, melyek ne csak hallás által lelkesítsenek, hanem olvasva gyönyörködtesse s gondolkodóba ejtsenek, — azután meg azt, hogy ő a bírálatban a dédelgetést nem szereti, de az erős, az alapos, a tárgyilagos bírálatot megszíveli. Szeretném hinni, hogy baráti érzelmem mellett is tudok tárgyilagos lenni.

Megvallom, hogy mindazon ujabbkori predikációk között, melyeket ismerek, egyet sem ismerek olyat, mely csak távolról is hasonlítható lenne szerző munkáihoz. Oly magas sphaerában röpke ő mély gondolataival, hova bizony sokszor nehéz utána fölrepülni. Csaknem minden egyes mondatával valamely mély apodiktikus igazságot fejez ki s ezek oly szakadatlan áramban következnek egymás után, hogy utánok gondolni, értékeket megbírálani, őket megszívelni csaknem teljesen lehetetlen. Timár egyénisége erősen bölcselkedő s aphorismáiban ő biztos kezekkel tudja feltárni a keresztyén hitnek és életnek titkait.

De míg ez bizonyos mértékig kitünő s követésre méltó sajtóság, tulságba vive erős fogyatkozás az egy hitszónokban, mert beszéde lehet magasztos s lehet nemes is, de távol áll az azon tiszta népszerűségtől, mely olyan, mint a csillagos éjnek szépsége, mely fenségével bámulatra ragad el minket, de a melynek nemes egyszerűségében is méltán gyönyörködhetünk. A fenséges csak akkor tudja megnyerni az egyszerű embert, ha az leereszkedik ő hozzá; tegyük beszédünk hangját magasztos volta mellett is népszerűvé, akkor tudunk csak vele építeni.

Szerzőnek, mint magától is tudom, eredendő büne az, hogy nem tud népszerű hangon írni. Lássunk a sok közül két kis példát erre. „Isten nélkül dolgaid folyása hasonló a kontár festéséhez, melyben a színek a bizarságig tarkák; elő- és háttér, központ, egyenlőség, távlat hiányzanak“ stb. (pag. 8.) „Lázasnak mondható a gyűlölet, mert miként a betegnél ez, az idegek rendkívüli túlfeszültségéből, a tisztán látó öntudat birtokán kívül áll elő: úgy ez is észszerűleg nem indokolható csufolkodásában, a lélekbe oltott eredeti erkölcsi elvekből ki nem magyarázható“ (pag. 10.) Érti-e amaz első idézett mondatot egy egyszerű tanulatlan ember és a másodikat, kellő összefüggésében is, feltudja-e egy hallásra bárki is fogni?! Ezen nagy hibáján okvetetlenül segítenie kell a szerzőnek, nem olvasóira, de hallgatóira tekintettel. Mindenesetre meg kell azonban mondanom, hogy ama két mondat ellensúlyozására száz és száz olyat tudnék felsorolni, a melyek meg keresetlen egyszerűséggel fejezve ki valamely szép gondolatot, valósággal gyönyörködtesse s további gondolkodásra késztesse.

Legnagyobb kifogásom tehát abban áll, hogy e beszédek távol állanak minden népszerűségtől. De e mellett sok mindent tudnék kifogásolni, ha most részletekbe bemehetnék. — Egy néhány kifogást mégis fölteszek kérdések alakjában.

Jó-e az, vagy nem áll-e az némi ellentétben egymással, ha a 15-dik lapon ezt mondja a szerző: „nem vonult Jézus el az élet örömeitől; vigan vacsorált tanítványaival; nem utasította vissza az ujjongó néptömeg örömköltését; részt vett a kánai menyegző ünnepélyében,“ — míg egy más prediká-

ciójában, a 22-dik lapon így beszél: „a Megváltónak az életben mentől kevesebb öröme volt, hiszen olyan valakinek, ki elveivel ellentétbe helyezte magát a világgal, mi öröme lehet?“ — arról nem is akarván szólni, hogy az itt idézett két mondat elsőjében sehogyan sem tudom feltalálni az események ismert sorozata szerinti, a történetű, tehát a logika által is megkövetelt előadást.

Igaz-e az a biblia előadása szerint, igaz-e az egészen, hogy Jézus keresztyénél „alig volt résztvevő, de csufolkodó mindenik; nem volt, ki töviskoszorut tegyen arra föl; nem volt részvétnek könyve, de volt gunyos hahota“ (23-ik lap.)

Szabad-e az egyházunk egyeteme által elfogadott Károlyi Gáspár fordítása helyett a Menyhárt-féle, lehet, jobb, de be nem vett ujszövetségi fordítást használni.

Emlékbeszéd-e az az ágendai beszéd, melyet a liturgus urvacSORAOSZTÁS alkalmával tart? (lásd a 95-dik lapot.)

De legyen ennyi elég! S ezek után hadd mondjam ki azon véleményemet, hogy én, bár e predikációk stílusát, bölcselkedő irányát távolról sem tartom követendőnek, a könyvet érdemesnek tartom arra, hogy bármelyik olyan lelkesnek is könyvtárában helyet foglaljon, ki nem betanulás, hanem tanulmányozás végett gyűjti könyveit. — Olvasva mondhatom, gyönyörködtesse s gondolkodóba ejtenek e beszédek s úgy hiszem, hogy ez egyáltalában nem megvetendő tulajdon. — Kik ily czélből akarnak predikációkat olvasni, mindazok bőséges lelki táplálékot nyernek e könyvben, melyet e föltétellel melegen ajánlok az érdeklődők szíves figyelmébe.

Csiky Lajos.

K ü l f ö l d .

Az egyetemes presbyteri gyűlések története, különös tekintettel a Belfastban tartott harmadik gyűlésre.

(Folytatás.)

Junius 24-én nyilván meg az egyetemes gyűlés, Belfastnak utczái rendkívül érdekes látványt nyújtottak a sok idegen vendégben, kik közül a gyűlési tagok a Clifton-utczái templomban összegyülekezvén s kék jelvényeiket átvéven, párosával hosszú menetben a Szent-Énókh templomba vonultak, hol a 122-dik zsoltár éneklésével kezdődvén meg az isteni tisztelet, a hatalmas ének magas szárnyalásu hangjai között szent érzelem gyuladt föl minden kebelben, a multnak dicső emlékeit látván megelevenülni a szép jelenben. Dr. Hodge mélyen megható alkalmi imádságot mondván és Dr. Watts belfasti tanár Jel. 5, 6. 7. alapján Jézus Krisztus mindent átható királyi hatalmáról tartván főséges beszédet, megalakult a gyűlés. A két előbbi gyűlés titkárai, Blaikie és Matthews hittudorok újra megválasztattak s bizottság neveztetett ki a gyűlés ügyeinek, tárgyainak rendezésére.

A gyűlés egyik legfontosabb tárgya volt azon bizottság jelentése, mely a philadelphiai gyűlésen a végből neveztetett ki, hogy mondjon véleményt arra, vajjon helyes és kívánatos volna-e a református egyházak különböző hitvallásait összeegyeztetni, köztük con-

censust hozni létre? Az ügy referense a tiszteletre méltó Dr. Cairns, edinburghi hittanár levén, midőn egyrésztől felmutatta egy ilyen consensus fényoldalait, másoldalról kimutatta azt is, hogy mennyi veszélyvel és nehézséggel járna annak kivitele. — Hosszu és élénk vita fejlődött ki e tárgy körül s csakhamar előtűnt, hogy két tábor áll itt egymással szemben, melyek közül az egyik orthodox és nagyon határozott nézeteket vall a szentírást illetőleg, a másik nem vall olyan határozott nézeteket és nem is annyira orthodox. Az amerikaiak nagy többsége az orthodox párthoz tartozik, míg az európaiak körülbelől egyenlően oszlanak el kétfelé. A consensus kérdése fölötti vitában a gyűlés legkiválóbb alakjai vevén részt, nagy többséggel kimondatott, hogy egy formulázott tanconsensus a jelenben még nem tekintetik kívánatos dolognak, hiszen a különböző református egyházak már meglevő hitvallásaiban úgy is megvan az egyezés, úgy hogy fölösleges azoknak további formulázása által nagyon is szűk dogmatikai határokat vonni akarni.

Lefolyván e vita, a szentírás tekintélyéről tartottak felolvasásokat. Charteris edinburghi hittanár „a szentírásnak az első keresztyén egyházban való tekintélyéről“ beszélvén, különös erővel hangsúlyozá egyfelől a régi védai himnuszok és más ilyen irodalmi művek, másfelől pedig a szentíratok közötti különbséget s ez alapon kimutató, hogy egyik azt igényli magának, hogy ő Isten szavait beszél, míg a másik megelégedett annak tudatával, hogy ő saját nyelvén és saját gondolataival beszél. Az apostolok már saját személyi inspirációjokat tekinték saját tekintélyük alapjául. Charteris azután erősen vitatta azon nézet tarthatatlan voltát, a mely szerint nincsen különbség az apostolok és a közönséges keresztyének által nyert megvilágosítás között.

Ugyanezen tárgy kapcsában Dr. Hodge, princetoni hírneves tanár olvasott föl egy tanulmányt „a szentírás tekintélyéről, a mint ez a református egyház hitvallásában tanítatik.“ Előszámlálván a felolvasó először azon szabadelvű theologusok teoriáit, kik különbséget tesznek a biblia, mint Isten igéje és mint Isten igéjét tartalmazó könyv között, kijelenti, hogy a református egyházak e megkülönböztetést nem ismerték el, mert azt tartották, hogy a biblia mind tárgyára, mind formájára nézve Istennek igéje.

Érdekes mozzanat volt a gyűlés folyama alatt az ír honi methodista konferencia küldöttségének látogatása. A küldöttség vezetője, Dr. Crook üdvözlővén a gyűlést, utána Dr. Garrett Károly tartott egy szellemes beszédet. A wesleyanizmusnak jelszava, mondá, ez: „mindenkinek barátja, senkinek ellensége,“ de a wesleyanusokat ezenfelül még az is jellemzi, hogy a presbyteri családhoz tartoznak. Elmondá azután, hogy ha ő tőle azt kérdeznék, hogy melyik a legtöbbet ígérő egyház Angolországban, ő a presbyteri egyházat nevezné annak; elmondta, hogy mennyit tett ezen egyház a pápaság ellen, a mértékletesség s általában a kor vallásos és társadalmi ügyeiben; elmondta még azt is, hogy mily nagy tartozással viseltetnek a wesleyanusok a presbyteri irók iránt, mint a kiknek munkáival vannak könyvtáraik megtelve. Az angol lapok egyhangulag magasztalják azt a választ, melyet ez üdvözlő beszédre a gyűlésnek azon napi moderatora, Dr. Hays rögtönözve adott. Elvész a lélek, mondá ő többek közt, akár részegeskedés, akár tudatlanság, akár szabados-

ság, akár hitetlenség által, de megmenthető az úgy a methodista, mint a presbyteri, vagy a baptista egyházban is, mert mindezek közös ellenség ellen, közös célra dolgoznak. Kétségét fejezte ki, hogy Isten dicsőségére szolgálna-e az, ha a methodista és presbyteri egyházak egyesülnének s magasztalván a methodisták lángoló lelkesedését, azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a két egyház közt fennálló különbségek mindkettőnek áldására szolgálnak.

A bibliai kritika működéséről két tanulmányt olvastak föl, az egyiket Dr. Talbot W. Chambers New-Yorkból. Tagadta ő, hogy a szentírás tekintélye az egyháztól, vagy akár a Szentlélek bizonyágtételétől függene, mert ezen esetben az egyes hívőnek semmi joga sem volna, ellenkezőleg ő egészen subjectiv természetűnek tekinti a dolgot. A „magasabb kritika“ elnevezést sokan helytelenítik, mert szerintök az mintegy dictatori hatalmat igényel magának a szentírás fölött, míg ő szerinte nincsen annak egyéb értelme, mint az, hogy valamely háznak harmadik emelete magasabb, mint első emelete. E tárgyban a második felolvasást Lucien Gautier lausannei hittanár, egy fiatal ember tartotta, ki — mint mondá — a neufchateli Godet-t helyettesíti a gyűlésen. Azt vitatá, hogy a bibliai kritika kérdései inkább a theologiai intézetekbe, mint a templomi szószékekbe, vagy a nép elé valók s azt hangsúlyozá, hogy a theologiai tudomány egyéb ágainak is, mint például a dogmatikának, az etikának és a bibliai theologianak, erős helyet kell biztosítani a theologiai tanításban.

Az evolutio tanának vallásos befolyásáról értekezett Dr. Matheson, inellani lelkész. Különös érdeket kölcsönözött ez értekezésnek azon körülmény, hogy Dr. Matheson gyermekségétől kezdve merővak, ki csak úgy tud dolgozni, hogy folytonosan egy titkárt tart maga mellett. Ugy theologiai tudományos, mint költői téren nevet vívott ő ki magának, többek közt van egy értékes könyve, melyet a német theológiával megismerkedni akaró angol theologusok számára irt s igen sok szép költemény is jelent meg tőle. Mint gazdag glasgowi kereskedő fia nem volt bár pályaválasztásra szorítva, kitanulta a theológiát s lelkész-szé választatván meg, mint ilyen már sok fényes ajánlatot visszautasított Inellanból. Mindennap mintegy 50 lapnyit olvastat el titkára által könyvtára valamelyik könyvéből és ezt lelkében átdolgozza és fel is használja. Predikációit korábban lediktálta, maga előtt többször felolvastatta s úgy mondotta el, de e módszert nagyon fáradtságosnak találván, ma már minden diktálás és tanulás nélkül csak huzamos elmélkedés alapján predikál és . . . Skócia legjobb egyházi szónokai közé tartozik. Lehet gondolni, hogy a gyűlés tagjai ezeket tudva a legmelegebb érdeklődéssel tekintettek Dr. Matheson előadására. „Az evolutio legrégebb formája a keresztyén egyházban jött elő, mondá Matheson, még pedig a traducianisták között, kik azt tartották, hogy minden egyes ember lelke szüleinek lelkeiből származott és ez így ment föl Ádámgig, ki így potentialiter az egész emberiség volt. Így adtak számot az eredendő bűnről. Az evolutionista minden egyes egyéni tárgyról tartja azt, a mit a traducianista minden egyes egyéni lélekről tartott. De míg a traducianista az egy lélekben megtalálta az egységet, addig az evolutio-onista dualizmusra talál az anyagban és az erőben. Az már a kérdés, hogy ha minden dolgot az anyagra és az erőre visszünk vissza, fizikaivá teszünk-e ezzel mindent? Vegyük föl

az erőt. Az erő Herbert Spencer szerint a legnagyobb élő tekintély az evolúcióra nézve, olyan hatalom, mely teljesen kikutathatlan. Azt teszi e vallomás, mondá Matheson, hogy magának az evolúciónak területén is van a mysteriumnak egy olyan megmérhetetlen terjedelmű régiója, melyet a tudomány még sohasem fedezett föl, — egy régió, mely épen úgy el van takarva a mysterium árnyaiba, mint az egyháznak azon dogmái, melyeket a tudományos kutató visszavet, tehát az evolutio tanában is van valami, a mi nem kevésbé hozzáférhetetlen az emberi észre nézve, mint a vallásos gondolkodásnak amaz első alapelvei, melyeknek, hozzáférhetetlenségök miatt, a positivista nem akar helyet biztosítani az emberi tudományok körében. Mig a tudomány föl nem kutatja azt az ismeretlen területet, mondá Matheson zugó tapsvihar között, az ismeret kénytelen azt mondani a hitnek: „fogld el, mig előjövök.“ És a halhatatlan lélekben való hitünket sem kell azzal feladnunk, ha elfogadjuk az evolutiót. A halhatatlan élet Istentől jött, ő belőle eredt. „Isten lehellett az ember orrába életnek lehelletét és úgy lett az ember élő lélekké.“ Azon hit nem rendül meg, ha annak hívésére vagyunk is kényszerítve, hogy az emberi élet fejlődése az állatiban vevé kezdetét. A vallás arra kéri az evolutionistát: ne feledje el, hogy van egy háttér, melyet maga is fölmutathatatlannak vall és hogy e csodás erő működését soha figyelmen kívül ne hagyja.“ Az egész gyűlés mintegy lebüvölve, a legodaadóbb figyelemmel hallgatta Dr. Matheson fejtegetéseit s szűnni alig akaró tapssal jutalmazta őt. A másnap e tárgy fölött megkezdett élénk és beható vita folyamán a vak tudós ígéretet tett a felől, hogy az evolutio tanát különböző szempontokból tárgyalás alá vevén, e tanulmányát egy külön könyvben ki fogja adni.

Csiky Lajos.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Nyilvános kérelem és köszönet. Ismételve kérem e lap t. olvasóit, sziveskedjenek a közelebbi vagy a régebbi képviselőválasztási mozgalmak alatt önálló alakban, nyomtatásban megjelent röpiratokat, programbeszédet, beszámoló beszédet, kortesverseket, szóval az ugynevezett választási nyomtatványokat, számomra — saját költségemre — Sárospatakra megküldeni. Fogadják egyuttal mindazon igen tisztelt lelkész és tanár urak, a kik eféle nyomtatványokat már küldtek a számomra, hálás köszönetemet. — Sárospatakon, 1884. augusztus 24. Dr. Ballagi Géza.

A színér-váraljai második osztályu egyházba Augusztus 20-kán a lelkészjelölő bizottság a következőket jelölte ki: Barkász Albert méhteleki; Gaál Péter sárközi; Hajdu Zsigmond batizi; Nagy Lajos makai segéd, — és Sátor Dávid misztótfalusi helyettes lelkészeket. Nyolcz pályázó közül hetet pályázatképesnek talált.

Értesítés. A pápai ref. főiskola javára rendezett arany és ezüst sorsjáték sorsjegyeinek f. é. September hó 1-sőre határozott huzása, — a sorsjegyek csekélyszámban való elkelése miatt, — a Nagyméltóságú magy. kir. pénzügyminister úrnak f. évi aug. 5-én 49055 szám alatt kelt rendeletével 1885-ik évi September hó 1-sőre halasztá-

tot. Miről a sorsjegy tulajdonosok és az elárusítók tisztelttel értesítetnek. Antal Gábor bizottsági elnök.

Kecskeméten lelkészválasztás. Mult hó 31-kén általános szótöbbséggel Czelder Márton felsőbányai lelkész választott meg. A sok küzdelem és hányatás után az érdem jutalmát találta. Vezérelje jó szelleme a nagyobb munkakörben. Üdvözöljük!

Felelős szerkesztő: Tóth Sámuel. Szerkesztő társak: Békési Gyula, Géresi Kálmán.

HIRDETÉSEK.

Pályázati hirdetés.

A szatmár-németi ev. ref. hat osztályu gymnasiumban egy tanárnak a debreczeni főiskolába történt megválasztása miatt, egy tanszék megüresedvén, arra ezennel pályázat hirdettetik. — Főtárgy: a III–IV. osztályban mennyiségtan; egyéb tantárgyat is köteles az elválasztandó ideiglenes rendes tanár tanítani.

Főtételek: oklevél és ev. ref. vallás.

Az első évben, mely próbaévnnek tekintetik, a fizetés 600 frt, 36 méter tűzifa beszállítás nélkül és a magánvizsgálati osztalék. A próbaévetelte után állandó rendes tanárrá megválasztás esetében a fizetés évenként 100 frttal emelkedik mindaddig, mig a most működő rendes tanároknak most még 850 frtnyi biztos (fix), de 1000 frtra emelni szándékolt fizetésével egyenlővé nem lesz.

Az állomás választás után azonnal elfogalandó.

A kérvényeket f. évi szeptember hó 10-dik napjáig dr. Farkas Antal tanügybizottsági elnök urhoz (Szatmártt) kell benyújtani.

Szatmár-Németi, 1884. augusztus 26.

Vozári Gyula,
tanügybizottsági jegyző.

Pályázat

a f. szabolcsi ev. ref. egyházmegyében kebeleztetett gégenyi III. osztályu lelkészi állomásra.

Az összes jövedelem pénzértékben 605 frt. 87 $\frac{1}{2}$ kr. Megjegyzendő, hogy a díjlevélben felvett 591600 ölével számított hold szántó föld jövedelme a pénzbeli kiszámításban 236 frtra van véve és hogy a lelkész a tagosításkor nyert földtöbbletért az államadót fizetni köteles.

A pályázati kérvények f. évi szept. 27. napjáig, Lukács Ödön f. szabolcsi esperes lelkésznek, Nyiregyházára czimezendők.

Debreczen 1884. Aug. 28.

Révész Bálint,
püspök.